

УДК: 347

DOI: [10.52754/16948661_2025_1\(6\)_29](https://doi.org/10.52754/16948661_2025_1(6)_29)

**ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК СИСТЕМАСЫНДАГЫ АВТОРДУК УКУКТУН
ТҮШҮНҮГҮ**

**ПОНЯТИЕ АВТОРСКОГО ПРАВА В СИСТЕМЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ
СОБСТВЕННОСТИ**

COPYRIGHT IN THE INTELLECTUAL PROPERTY SYSTEM

Эгембердиева Нуржамал Аманбековна
Эгембердиева Нуржамал Аманбековна
Egemberdieva Nurzhamal Amanbekova

ю.н.к., доцент, Ош мамлекеттик университети
к.ю.н., доцент, Ошский государственный университет
Candidate of Law Science. Associate Professor, Osh State University

Исмаилов Жантйлек
Исмаилов Жантйлек
Zhantilek Ismailov

магистрант, Ош мамлекеттик университети
магистрант, Ошский государственный университет
Master's student, Osh State University

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК СИСТЕМАСЫНДАГЫ АВТОРДУК УКУКТУН ТҮШҮНҮГҮ

Аннотация

Маанилүүлүк. Бул макалада авторлор автордук укук түшүнүгүн аныктайт, интеллектуалдык менчиктин түзүлгөн натыйжаларын автордук укук объектилерине таандык кылуунун өзгөчөлүктөрүн карайт, чыгармалардын авторлоруна таандык укуктардын комплексин бөлүп берет, Кыргыз Республикасынын Жарандык укуктарындагы автордук укуктун функцияларын талдайт.

Чыгармачылык иш-аракеттер адамдын жашоосунда ар дайым болуп келген жана белгилүү натыйжаларга алып келген, алардын эң негизгиси ойлоп табуулар болгон жана болуп кала берет; алардын көпчүлүгүн жалпы коомдун өнүгүшүндөгү бурулуш учурлар деп атоого болот. Интеллектуалдык менчик жөнүндө Мыйзам адамдын интеллектуалдык ишмердигинин натыйжасы болуп саналган объекттердин (чыгармалар, ойлоп табуулар ж.б.) же товардык белгилер, фирмалык аталыштар жана товардык белгилер болуп эсептелген башка каражаттар кирген шарттуу түрдө аларга теңештирилген жекелештирүү каражаттарынын бир катар ар кандай түрлөрүн коргоого кепилдик берет.

Ачкыч сөздөр: Патент, укук, мыйзам, автордук укук, интеллектуалдык менчик, автор, чыгарма, интеллектуалдык менчиктин натыйжасы

Понятие авторского права в системе интеллектуальной собственности

Аннотация

Актуальность. В данной статье автор определяет понятие авторского права, рассматривает особенности отнесения созданных результатов интеллектуальной собственности к объектам авторского права, выделяет комплекс прав, принадлежащих авторам произведений, анализирует функции авторского права в гражданском праве Кыргызской Республики.

Творческая деятельность всегда присутствовала в жизни человека и приводила к определенным результатам, наиболее важными из которых были и остаются изобретения; многие из них можно назвать поворотными моментами в развитии общества в целом. Закон об интеллектуальной собственности гарантирует охрану ряда различных видов объектов, являющихся результатом интеллектуальной деятельности человека (произведения, изобретения и т.д.) или условно приравненных к ним средств индивидуализации, к которым относятся товарные знаки, фирменные наименования и другие средства, являющиеся товарными знаками..

Ключевые слова: Патент, право, закон, авторское право, интеллектуальная собственность, автор, произведение, результат интеллектуальной собственности

Copyright in the intellectual property system

Abstract

Relevance. In this article, the author defines the concept of copyright, considers the specifics of assigning the created results of intellectual property to the objects of copyright, highlights a complex of rights belonging to the authors of the works, analyzes the functions of copyright in the civil law of the Kyrgyz Republic.

Creative activities have always been present in the life of man and led to certain results, the most important of which were and remain inventions; many of them can be called turning points in the development of society as a whole. The law on Intellectual property guarantees the protection of a number of different types of objects resulting from human mental activities (works, inventions, etc.) or conditionally equivalent means of individualization with them, which include trademarks, brand names and other trademarks.

Keywords: patent, law, law, copyright, intellectual property, author, work, the result of intellectual property

Киришүү

Актуалдуулугу. Автордук укук түшүнүгү-бул мыйзамга ылайык, илим, адабият жана искусство чыгармаларына интеллектуалдык укук, башкача айтканда, илим, адабият же искусство чыгармаларынын автору аны чыгармачылык иши жараткан жаран тарабынан таанылат. Автордук укук интеллектуалдык менчикти мыйзамдуу жөнгө салуунун эң эски элементтеринин бири. Бул чыгармачыл адамдар ар дайым Жараткан иши үчүн авторлугун коргоого даяр экендигинен келип чыккан.

Интеллектуалдык менчик жөнүндө заманбап мыйзам интеллектуалдык ишмердүүлүктөн келип чыккан объектилердин бир катар түрлөрүн (иш, ойлоп табуулар ж.б.) коргоого кепилдик берет.) же шарттуу түрдө алар менен жекелештирүү каражаттары, анын ичинде товардык белгилер, бренддер жана башка каражаттар. Ден соолугу чың жарандар менен бирге, чыгармалардын авторлору майып жарандар, анын ичинде жашы жете электер, ал тургай алты жашка чейинки адамдар болушу мүмкүн.

Жарандын укуктук жөндөмдүүлүгүнүн компоненти катары илим, адабият жана искусство чыгармаларынын авторунун укуктарына ээ болуу укугу Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде камтылган.

Түпнуска уникалдуу материал ташуучу катары түшүнүлөт, ал эми көчүрмө-бул чыгарма чагылдырылган материал ташуучулардын бири.

Бул божомол автор псевдоним менен пайда болгон учурларда да колдонулат деп божомолдоого болот.

Эгерде бул божомол башка автордун аты жазылган чыгарманын башка түп нускасын же көчүрмөсүн сунуштоо менен четке кагылса, анда ушул жана башка материалдык медианын басылып чыгуу (басылып чыгуу) же көрүнүшү (жаратуу) убактысын эске алуу керек.

Албетте, Бул божомолду башкалардын авторлугуна байланыштуу башка далилдер менен төгүнгө чыгарууга болот.

Биргелешкен чыгармачылык иш аркылуу чыгарманы жараткан жарандар авторлор катары таанылат. Чыгарманын автору (авторлорунун бири) төмөнкү укуктарга ээ:

- жумушка эксклюзивдүү укук;
- Автордук укук;
- автордун ысымга болгон укугу;
- иштин кол тийбестигине укук;
- чыгарманы жарыялоо укугу.

Автордук укуктун объектилери илим, адабият жана искусство чыгармалары, мисалы: адабий чыгармалар, аудиовизуалдык чыгармалар, сүрөттөр, скульптуралар, графика, дизайн, архитектуралык чыгармалар, фотографиялык чыгармалар, адабий чыгармалар катары корголгон компьютердик программалар жана башкалар.

Автордук укуктун пайда болушу, колдонулушу жана корголушу үчүн чыгарманы каттоо же башка формалдуулуктарга ылайык келүү талап кылынбайт. Автордук укук Мыйзамынын негизги максаты-автордук укук менен корголгон объектилерди түзүүгө жана колдонууга багытталган адамдардын ишмердүүлүгүн илгерилетүү, ошондой эле фонограммаларды колдонуу, уюмдар тарабынан телерадиоберүү жана аларды колдонуу учурунда пайда болгон башка нерселер сыяктуу чыгармаларды пайдалануу укуктарын жөнгө салуу.

Чыгармаларды жараткан жана алар менен рынокто ишке киргизген авторлор, көпчүлүк учурларда, аларды түзүүнүн жана жайылтуунун алгачкы чыгымдарын өз алдынча каржылагандыктан, автордун инновацияларына инвестицияларды стимулдаштыруучу атайын механизмди иштеп чыгуу керек болчу. Бул алардын ээлерине белгилүү бир убакытка чейин объектиге монополия берген өзгөчө укуктар, анын ичинде автордук укукту өз каалоосу боюнча колдонууга тыюу салуу же уруксат берүү.

Автордук укуктун объектилерине төмөнкүлөр кирет::

- башка чыгарманы иштетүүнү чагылдырган туунду чыгармалар (котормолор, адаптациялар, Кино адаптациялары, аранжировкалар, сахналаштыруу ж.б.);
- материалдарды тандап алгандан же жыйнагандан кийин чыгармачылык иштин (энциклопедиянын, жыйнактын, маалыматтар базасынын) натыйжасы болуп эсептелген курамдык чыгармалар.

Автордун макулдугусуз анын чыгармасына иллюстрацияларды, кириш сөздү, кийинки сөздү, түшүндүрмөлөрдү же түшүндүрмөлөрдү өзгөртүүгө, кыскартууга жана толуктоого жол берилбейт (чыгарманын кол тийбестик укугу).

Чыгарманын авторуна же башка укук ээсине чыгарманы кандайдыр бир формада жана мыйзамга каршы келбеген жол менен (чыгармага болгон өзгөчө укук) колдонууга өзгөчө укук берилиши керек. Айрыкча, иштин колдонулушу төмөнкүдөй сүрөттөлөт::

- 1) чыгарманын репродукциясы;
- 2) чыгарманы сатуу же анын түп нускасын же көчүрмөлөрүн сатуунун башка жолу аркылуу жайылтуу;
- 3) иштин ачык көрсөтүлүшү;
- 4) бөлүштүрүү максатында чыгарманын түп нускасын же көчүрмөлөрүн импорттоо;
- 5) чыгарманын түп нускасын же көчүрмөсүн ижарага алуу;
- 6) иштин коомдук аткаруу;
- 7) радио же телевидениеде жалпы маалымат (анын ичинде скрининг же аткаруу) үчүн ишти берүү, башкача айтканда, эфирдик толкундарга байланыш;
- 8) чыгарманы которуу же башка иштетүү;
- 9) архитектуралык, долбоорлоо, шаар куруу же бакча жана парк долбоорун практикалык ишке ашыруу.;

10) эмгекти жалпы шилтеме катары көрсөтөт.

Илим, адабият жана искусстводон автордук укук менен корголгон чыгармаларды камтыган басылмалар автордук укук символу менен белгилениши керек:

- китеп жана журнал басылмаларынын бардык түрлөрү, ошондой эле китепчелер, китепчелер, баракчалар, плакаттар, каталогдор, календарлар ж.б.;
- көркөм чыгармалардын бардык түрлөрү (маркалар, репродукциялар, альбомдор, плакаттар, открыткалар, винил пластинкалары үчүн көркөм иштелип чыккан конверттер ж.б.);
- музыкалык ноталардын бардык түрлөрү;
- Карталар (географиялык карталар, атлас ж.б.).

Мамлекеттик органдардын, жергиликтүү бийликтин жана эл аралык уюмдардын расмий документтери (конвенциялар, мыйзамдар, башка жоболор, чечимдер ж.б.) камтылган басылмалар.), адамдардын чыгармаларын Жарыялоо, маалыматтуу окуялар жана фактылар жөнүндө жаңылыктар менен басылмалар, ошондой эле автордук укук менен корголбогон башка чыгармалар, эгерде комментарийлер, аннотациялар, кириш макалалар ж.б. болсо гана автордук укук белгиси менен белгиленет.

Эгерде бул автордук укуктун объектилерине таандык болбогон материалдардын жыйнагы болсо, анда автордук укуктун белгиси автордук укуктун объектилерине таандык болбогон материалдардын жыйнагы болсо гана, эгерде түпнуска композиттик чыгарма бар болсо. Экинчи жагынан, эгерде коллекция автордук укук менен корголгон чыгармалардан турса, анда коллекцияга кирген ар бир чыгарманын автордук укук белгилери ушул жол менен жана бул чыгарманы автордук укук менен коргоону ачык көрсөткөн жерде колдонулушу керек.

Эгерде чыгарма бир нече авторлордун (авторлордун) коллективдүү чыгармачылык ишмердүүлүгүнүн натыйжасы болсо, анда авторлордун ысымдары алар кабыл алган тартипте автордук укуктун корголушунун белгиси астында көрсөтүлөт. Бул учурда, бир нече автордук укук белгилери чыгармалардын жаратуучуларынын ысымдары жана алар аткарган иштердин түрү (автор, сценарист, сүрөтчү, иллюстрациялардын же сүрөттөрдүн автору, тексттин автору Ж.Б.) менен басылмага колдонулушу мүмкүн.).

Эгерде автордук укук менен корголгон чыгарма чет тилинен которулса жана андан келип чыккан чыгарма автордук укук менен корголсо, котормо жасалган түп нускасы да, котормо басылмасы да автордук укук белгиси менен камсыздалат. Котормонун түп нускасындагы эмгектин конвенциялык аталышы жана котормо тилиндеги котормонун конвенциялык аталышы тиркелет.

Автордун атын көрсөтүү тартиби жана автордук укук белгисинин орду келишимдин тараптары тарабынан аныкталат.

Чыгарманын ар бир нускасында автордук укук белгисин колдонуу бул чыгарманын эксклюзивдүү укуктары анда көрсөтүлгөн автордук укук ээсине далилденген дегенди билдирбейт. Үч бөлүктөн турган автордук укукту коргоо символу эксклюзивдүү автордук укуктун ээси тарабынан анын укуктарын жайылтуу үчүн гана колдонулат. Көрсөтүлгөн

белгинин эч кандай мааниси жок. Ал жөн гана укук ээсине өзүнүн укуктары жөнүндө бардык үчүнчү жактарга маалымат берүүгө мүмкүнчүлүк берет.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы 05.05.2021-ж.
2. Алексеев, С. С. Гражданское право в вопросах и ответах : учеб. пособие / С. С. Алексеев [и др.] ; под ред. С. С. Алексеева. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Проспект; Екатеринбург : Ин-т частного права, 2009.
3. Андреев, Ю. Н. Судебная защита исключительных прав: цивилистические аспекты : монография / Ю. Н. Андреев. - М. : Норма ; ИНФРА-М, 2011.
4. Близнец, И. А. Авторское право и смежные права / И. А. Близнец, К. Б. Леонтьев ; под ред. И. А. Близнеца. - М. : Проспект, 2011.
5. Моргунова, Е. А. Права на результаты интеллектуальной деятельности и средства индивидуализации: Комментарий к части четвертой Гражданского кодекса Российской Федерации (постатейный) / Е. А. Моргунова, В. В. Погуляев, Н. П. Корчагина; под общ. ред. Е. А. Моргуновой. -М. : Юстицинформ, 2010.
6. Попов, Р. М. Нарушение авторских прав публичным воспроизведением музыкальных произведений / Р. М. Попов // Право и экономика. - 2011.
7. Судариков, С. А. Право интеллектуальной собственности / С. А. Судариков - М. : Проспект, 2010.
8. Авторское право в системе интеллектуального права / А. Р. Керженова // Вестник Пензенского государственного университета. - 2018. - № 1 (21).